

נתיב

סימן סו

חיים

קמה

הרש"א ח"ד סי' רפ"ז ששם מקור הדין ושם
מיירי להדי' ששני סוגי המטבעות כל אחד מהם

יוצא רק צמדינתו, ולא מיירי כששני המטבעות
יוצאים צ"א במקום אחד ע"ש.

סימן ס"ו

שטרות כסף

א) החתמ"ס ציו"ד סי' קל"ד דן צמטבעות
מנייר שאין גופן ממון האם
דין מטבע יש לה לפדיון מע"ש וקידושי אשה
וכו'. ועי"ש שהעלה שדין ממון יש להם כיון
דדינא דמלכותא דינא והמלכות קבעה בזה דין
ממון, עי"ש שנסתפק רק לענין פדיון הבן דבזה
צעי שויות גמורה דצעי לפדות מהקצ"ה וצזה
ל"מ דינא דמלכותא, והחזו"א ציו"ד סי' ע"ב
ס"ק י' העיר דלפ"ז צא"י שאין צו דינא
דמלכותא ז"ע צד"ז והחזו"א העלה להחיר
מטעם אחר דגופו ממון כיון שיש צו הנאח
תשמיש שיכול ליקח צו כל צרכו. ועי"ש שהוכיח
כדצריז מציאור הגר"א ציו"ד סי' ש"ה שהקשה
האיך פודין צמטבעות כסף שהרי צזמנו ערכם
היה הרבה יותר משוויי הכסף המעורב צו
ותירץ דמהני מדין שזה כסף, ונ"ל דיש לחלק
דהגר"א מיירי צדצר שגופו ממון רק שהוקשה
לו שאין צו עדיין שויות של ה' קלעים וע"ז

תירץ דמהני מדין שזה כסף משא"כ החזו"א
והחתמ"ס דצרו כשאינו שזה כלום ויש צו
חיסרון שאין גופו ממון, ולא הצנתי מה תירץ
החזו"א האיך השויות שצו יכול להפוך אותו
לגופו ממון, דלכאורה גופו ממון נחשב רק דצר
שיש לו ערך עצמי כגון שולחן שיש צו שימוש
לעצמו משא"כ שט"ח שאינו שזה כלום רק
לגבות צו כסף ממקו"א חשיב אין גופו ממון
ולפ"ז ה"ה שטרות כסף שאין בהם השתמשות
כלל לעצמם, והחזו"א צקוף הסימן הרגיש בזה
וכתב דגם כסף וזהב אין בהם שויות עצמית רק
שבהסכם צנ"א נעשו למטבע מחמת מיעוטם
וצשעת רעב כספם לחולות ישליכו וכו', ומיהו
עדיין יש לחלק דכסף וזהב יש בהם השתמשות
עצמית לגוי ולהתכבד צו משא"כ שטרות כסף
שאין צו נוי כלל ואין צו השתמשות עצמית כלל
ואין גופו ממון ול"ע.

קונטרס חינוך קטנים

סימן א'

מעשה עבירה בקטן

הגמ' ביצמות דף קיד. בקטן אוכל נבלות האם ב"ד מצווין להפרישו, דלמ"ד ב"ד מצווין להפרישו ע"כ משום דמעשה קטן חשיב עבירה ולכן מזה להפרישו, דהוי כמי שעושה עבירה באונס שמצוה להפרישו כמ"ש המג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ט, משא"כ למ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ע"כ ס"ל כמ"ש האור שמח דאין מעשה קטן כלום, דאם היה בזה סרך עבירה מדוע אין ב"ד מצווין להפרישו, ויותר מזה מצינו בגמ' שם שהתירו לכתחילה להוליך חינוך לרה"ר כדי שיראה מפתח ויטלטלו ברה"ר, [והרשב"א הוסיף דלפ"ז אפשר דיותר להקריב קטן לשולחן כדי שיוכל ליטול נבלה] וזה פלא גדול האך התירו לכתחילה לגרום שהקטן יעשה עבירה, וע"כ מוכח כהא"ש דמעשה קטן אינו כלום דאין בו דעת, וכן מוכח בגדה דף מו: דפריך איסורא לקטן ליכא, ומבואר דמעשה קטן ל"ש לקרותו איסור וכמ"ש ש"ס זרש"י.

ומבואר מהנ"ל דעצירת קטן אינו נחשב כלל מעשה עבירה ומשום מותר לגרום לכתחילה שיטלטל ברה"ר כמ"ל.

האחרונים חקרו באיסור הנעשה ע"י קטן האם נחשב שעשה עבירה רק שפטור עליו ודמי' לאנוס, או דמעשה קטן אינו כלום [ועי' רמז"ס סוף מאכלות אסורות דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו משום שאין בו דעת], ועי' בפרמ"ג בפתיחה ח"ב ג' ובמנחת סוף מזה רס"ד מש"כ בחקירה הנ"ל, והכרעת האור שמח בהלכות איסור פ"ג ב' דמעשה קטן אינו כלום. ומש"כ האחרונים להוכיח מדאמרו בסנהדרין דקטנה שנרצעה הבהמה נסקלת על ידם דכיון דמזידה היא חקלה נמי איכא הרי להדי' דהגמ' קרי לה חקלה בקטנה ומוכח דיש מעשה עבירה בקטן, דחה הא"ש דרביעה שאני דאיסורו מדין ומעלה מעל באישה וכמ"ש המהרי"ק דלעפ"י דאסתר לא עבדה איסור אפ"ה נאסרה לבעלה, ועוד דחה דשאני עריות שב"ג ג"כ מזהר וכן נח חשיב גדול משיש בו דעת אפי' קודם שיציא ב' שערות כמ"ש בשו"ה הרא"ש ובכה"ג אף קטן ישראל עבד איסור כשיש בו דעת ע"ש.

ובאמת נ"ל צרור שהחקירה הנ"ל זהו ספק

סימן ב'

חינוך מדברי קבלה וחינוך מתקנת חז"ל

שהם פטורים מן הדין צין מדאורייתא צין מדרבנן מ"מ מחנכין את הקטנים עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמז"ס שיטתו ב' דינים בחינוך קטן, א' החיוב על הפעולה

א) כתב הרמז"ס פ"ד מהלכות ק"ש נשים ועצדים וקטנים פטורין מקריאת שמע ומלמדין את הקטנים לקרואה בעונתה ומצרכין לפניה ולאחריה כדי לחנכן במצות עכ"ל. וכתב הלח"מ "וסובר רבינו ז"ל דלע"פ

ב' חיוז כללי להרגילו במצוות, ומשו"ה אעפ"י שקטן פטור מהחיוז הפרטי במצוות ק"ש אפ"ה יש חיוז לחנכו להרגילו במצוות.

ויסוד זה מצוה ג"כ ברצינו יונה בצרכות דף כ. דתן נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש, ושיטת רש"י דאפי' קטן שהגיע לחינוך ג"כ פטור מק"ש דלא הטילו על אביו לחנכו בק"ש לפי שאינו מלוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש, וכתב תר"י ח"ל ויש שמקשין עליו מדאמרין בסוכה מב. קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה היודע לקרוא אביו מלמדו פסוק ראשון של ק"ש היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין, ויש לומר דהתם לא קאמר ע"ד חיוז אלא להרגילו במצוות עכ"ל.

וגראה ציבור הדברים דינא שני חיוזים במצוות חינוך האחד מדברי קבלה והשני מתקנת חז"ל, דצחגיגה דף ד. קימ"ל דמצוות חינוך הוי רק מדרבנן וכן בסוכה דף ב: אמרו מהו דתימא איהי צדכנן לא משגחה, ומיהו מלינו חיוז חינוך מדברי קבלה במשלי כ"ב חנוך לנער ע"פ דרכו וכו' ושם פרק י"ט יקר את בנך כי יש תקוה ועיין בקידושין דף ל.

וגראה שיש שני חילוקים יסודיים בקווי החיוזים, האחד שהחיוז מדברי קבלה הוא חיוז כללי להרגילו בתורה ומצוות וא"ל לדקדק בו לכל פרטיו משא"כ בחיוז מדברי סופרים נחחדש בו חיוז פרטי בכמה מצוות שצריך לדקדק בו לכל פרטיו כגדול, וחילוק נוסף שהחיוז מדברי קבלה הוא רק על האב בלבד משא"כ בחיוז מדברי סופרים נחחדש חובה על הקטן בעצמו, דשיטת תוס' והרמב"ם דקטן יכול להוציא גדול במצוה דרבנן דס"ל דחיוז חינוך משוי ליה חובה על הקטן וכ"פ בשו"ע סי' תרע"ה ס"ג ודלא כרש"י בצרכות דף מת. והרמב"ן שהוצא בר"ן במגילה דף יט: שכחצו דקטן אינו מוציא גדול משום דאין הקטן מחוייב כלל רק שאביו מצווה עליו].

וביסוד הג"ל בחיוז חינוך מדברי קבלה יתבאר היטב מש"כ הרמב"ם בפ"ד מק"ש דאעפ"י שבק"ש לא תיקנו חז"ל חיוז ק"ש על הקטן מ"מ אביו צריך להרגילו בזה כדי שיורגל במצוות ק"ש וחיוזו מדברי קבלה כנ"ל.

ב) וביסוד הג"ל [לחלק צב' דיני חינוך כנ"ל] נ"ל לזכור היטב שיטת החוס' בגזיר כח: וציומא פב. דהחוס' הקשו דאמרין בכמה דוכתי קטן אוכל נבילות אין צ"ד מצווין להפרישו ומדוע אין בזה דין חינוך להפרישו מדרבנן, וכתבו החוס' בשם הר"א ממ"ץ דחינוך לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא לאפרושי מאיסורא ומה שמענין אותו ציוה"כ אין זה אפרושי מאיסורא שמפרישין אותו מלאכול אלא הוא חינוך שמחנכין אותו במצוות וענינם את נפשותיהם עכ"ד.

ולפמשכ"ל נ"ל צרור דהיראים מודה דיש מצוות חינוך מדברי קבלה גם להפרישו מאיסורי תורה ומאיסורי דרבנן, רק דהרא"מ חידש דצאיסורים ליכא תקנה מדרבנן לחנכו ומשו"ה אין חיוז להפריש קטן אוכל נבילות, דקטן האוכל איסור צדך מקרה בעלמא אין בזה סמירה למצוות חינוך מדברי קבלה וצודאי לא יצא למיסרך מחמת זה בגדלותו, ועי' צשיה"ג ציצמות קיד. בשם הרי"א דקטן שמורגל בנבילות וכיו"צ חייבים להפרישו והש"ס מיירי רק בדרך מקרה, ולפ"ז מצוה היטב דבזה אין חיוז להפרישו אע"ג שחייב לחנכו חינוך כולל מדברי קבלה גם על איסורים כמש"ל ואין בזה סמירה למקרה חד פעמי, משא"כ אם חז"ל היו מחקנים דין חינוך להפרישו מאיסור היה חייב להפרישו גם במקרה דכבר נתבאר לעיל דזהו מה שהוסיפו חז"ל בתקנת חינוך דרבנן ליתן על הקטן חיוז גמור כגדול והיה אסור להכשילו בעצירה מפני שחייב עליה מדברי סופרים ומצווים כולם לדקדק בו בכל פרטי המצוה כגדול וחמש"כ הרא"מ דצאיסורים ליכא

לחקנה זו רק במצוות עשה הוסיפו חז"ל תקנה זו.

ולפ"ז נתבאר דכו"ע מודו דחייבין לחנך הקטן ולהפרישו מאיסורא מדברי קבלה כנ"ל, רק שקטן שאוכל איסור בדרך מקרה לדעת הרא"מ אין חיוב להפרישו דאין בזה סחירה למצות חינוך שהיא חיוב כולל לחנכו בדרך כלל למצוות.

ובאמת דמש"כ הרא"מ לחדש דחז"ל לא תקנו מצות חינוך לאפרושי מאיסורא דיסודו מוכרח מהגמ' ביצמות דף קיד. דמבאר שם דמותר לכתחילה לקחת ילד ולהציאו סמוך למקום המפתח כדי שיטול המפתח וישיבנו לבעליו אע"ג שבדאי יעשה איסור תורה שיטלטל בשבת צרה"ר, [והרשב"א הוסיף דלפ"ז אפשר דמותר להקריב קטן לשולחן כדי שיוכל ליטול נבלה] ולכאורה אינו מובן הא"ך החירו לכתחילה לגרום שהקטן יעבור איסורי תורה והרי זה נגד תקנת חז"ל שתקנו לחנכו להפרישו מאיסור.

ומובח מכאן כמ"ש הרא"מ ממ"ץ דחז"ל לא חיקנו להפרישו מאיסור רק שיש חובה מדברי קבלה להרגילו במצוות ולהפרישו מאיסורים וזוה שפיר י"ל דכשעושה במקרה פעם אחת אינו סותר לחיוב זה ומשו"ה מותר לעשות כן לכתחילה [וגם הקטן לא יבוא למיסרך כנ"ל].

ונראה דמוכח ברמב"ם דס"ל ג"כ כיסוד הרא"מ דליכא מצות חינוך לאפרושי מאיסורא, דכתב בהלכות מאכלא"ס פ"ו כ"ח חז"ל אע"פ שאין ב"ד מצווין להפריש את הקטן מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה שנאמר חנוך לגער ע"פ דרכו וגו' עכ"ל, ונראה דהרמב"ם האריך בניד"ד לבאר דחובת החינוך ככאן הוא מדברי קבלה כדי ללמדנו דכאן ליכא תקנת חז"ל להפרישו מאיסור

וכיסוד הרא"מ והוכרח לזה ממה שהחירו לכתחילה לגרום לקטן לעשות עבירה וע"כ דליכא כאן מצות חינוך דרבנן אלא חיוב מדברי קבלה בלבד וזוה ליכא קלקול בעבירה דרק מקרה וכמש"ל ומיהו אביו מצווה להפרישו שעי"ז מיישר דרכו, דאעפ"י שאין נזק באיסור מ"מ יש חיקון בהפרשת האב.

ומיהו יש חילוק בין הרא"מ לרמב"ם בצורת המצוה שחייבו בו מדברי קבלה, דהרא"מ ס"ל דאין לחלק במצוה זו בין אביו לב"ד וגם ס"ל שהיא חובה כללית ומשו"ה לא חייבו להפרישו במקרה פרטי כנ"ל, והרמב"ם ס"ל לחלק דמצוה זו על האב בלבד וחייב להפרישו בכל פעם, ולפ"ז נ"ל דהרמב"ם החילוק בין המצוה מדברי קבלה למצוה מדרבנן אחד דהחובה מדברי קבלה על האב בלבד וחז"ל חידשו חובה על הקטן כנ"ל משא"כ להיראים ישנו חילוק נוסף שהמצוה מדברי קבלה היא מצוה כללית כנ"ל.

ג) ולפ"ז נ"ל לחדש דאסור לגרום להפקיע מהקטן חיוב צרכהמ"ז או לולב, ואין לדמות דין זה למה שהחירו לגרום שהקטן יעשה איסור חילול שבת. דבאיסורים ליכא תקנת חז"ל על חינוך באופן פרטי רק שהוא דין כללי להרגילו לפרוש מאיסור משא"כ בצרכהמ"ז ולולב שחיקנו חז"ל באופן פרטי שהקטן חייב במצוה זו בכל הדקדוקים כגדול ואסור לגרום לו לפרוש מזה כנלע"ד.

ולפ"ז נ"ל עוד דמש"כ הפוסקים הוצא במג"א סי' שמ"ג דיש דעות דאם אינה מחוייבת בחינוך בנה וכן אב אינו מצווה בחינוך בנה דזה מיירי רק בדין חינוך דרבנן שאינם חייבים לדאוג שיקיימו המצוות מדרבנן בכל עת ובכל הדקדוקים, ומיהו כו"ע מודו דחייבים לחנך את הבנים שילכו בדרך ה' ולהורות להם הדרך ילכו בה, דודאי לא נפטרו ממצות חינוך מדברי קבלה מדין חנוך לגער ע"פ דרכו כנלע"ד.

ולאמור נראה דמש"כ חז"ל בסוכה מז. קטן היודע לנענע חייב כלולב וכו' דגם קודם שידע לנענע שייך בו מצוה חינוך מדברי קבלה להרגילו במצוות [וכמ"ש חר"י בצרכות דף כ. לתוך דברי רש"י דקטן היודע לדבר אביו מלמדו ק"ש דאעפ"י שקטן פטור מק"ש מ"מ צריך להרגילו במצוות וה"ה בגיד"ד] קצו וזמן החיוב רק לדין חינוך דרבנן משא"כ קודם לכן אינו חיוב גמור ומ"מ מצוה איכא מדברי קבלה להרגילו כנ"ל.

שו"ר בט"ז צסי' תרנ"ז שכתב דשייך לתת לקטן לולב אפי' קודם שידע לנענע ושפיר יכול לצרף עליו והוצא בשעה"ז תרנ"ז ס"ק א' ונראה ביאור דבריו דס"ל כמש"ל דאע"ג דחובה ליכא מ"מ מצוה איכא ושפיר יכול לצרף, ולפ"ז תמוה לי מש"כ המ"צ צסי' רט"ו ס"ק ט"ז דקטן קודם גיל חינוך אין לענות אמן אחר צרכותיו אפי' כשמצריך על אכילה וכיו"ב, ודבריו תמוהים דלפמש"כ יש חינוך בכל מצוה שעושה הקטן אפי' קודם שיגיע לגיל החינוך וא"כ שפיר יכול לענות אמן על צרכותיו, והמ"צ דייק דבריו מלשון המחבר שכתב דכיון דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן. ונלע"ד דכוונת המחבר דכל קטן המצריך הוא חינוך דלעולם שייך חינוך בקטן אפי' קודם גיל חובת חינוך וכמש"ל.

ד) ודע דבקידושין דף ל. ילפינן דחייב אדם ללמד את בנו תורה וחיוצו מדאורייתא, ונ"ל דמוכח דהחיוב דאורייתא ללמד את בנו תורה מחליל כבר מרגע שהתינוק יודע לדבר וכמ"ש רש"י והרמב"ם, דרש"י בחומש דברים פרשת עקב י"א-י"ט כתב וז"ל לדבר צם, משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה וזה לנו משה שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו משיח עמו בלש"ק ומלמדו תורה ואם לא עשה כן הרי הוא כאילו קוברו שנאמר ולמדתם אותם וכו' עכ"ל, וכ"כ

הרמב"ם צה' ת"ת פ"א הלכה ו' וז"ל מאימתי אביו חייב ללמדו תורה משיחיל לדבר מלמדו תורה וזה לנו משה ושמע ישראל, ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים עד שיהיה בן שש או בן שבע הכל לפי צוריו עכ"ל, ומבואר מדבריו שחיוב זה מדאורייתא כמש"ש בהלכה א' וזה כשיטת רש"י.

ולמדנו חידוש נוסף בדברי רש"י והרמב"ם שפסוק אחד אינו מספיק כלל אלא מחוייב להוסיף ולשקוד עליו וללמדו עוד בכל פעם פסוקים נוספים כפי הצנחו וכמ"ש הרמב"ם, ולזה ג"כ כיון רש"י שהוסיף "שיהא זה למוד דבורו" דכוונתו שזה יהיה עיסקו ודברו של הקטן וכדמשמע בקרא "ודצרת צם" ויתכן שהראשונים למדו דין זה מדברי הספרי שהוצא ברש"י שם דכשהתינוק מתחיל לדבר אביו משיח עמו בלש"ק ומלמדו תורה ומשמע שזה חיוב קבוע ללא גבול.

העולה מהנ"ל ג' חיובים בחינוך הקטנים, א' חיוב דאורייתא ללמדו תורה, ב' חיוב מדברי קבלה להרגילו במצוות טוים וזה מצוה כללית וחיוצו אינו על הקטן רק על אביו, ג' תקנת חז"ל שחיקנו חיוב לדקדק במצוה שיעשה בשלימות לפרטיו, וחיוצו גם על הקטן בעצמו.

[ודע שהחוס' וחר"י ס"ל דמש"כ בגמ' סוכה מז. דחייב ללמדו ק"ש היינו כדי להרגילו במצוות ק"ש, אבל הרמב"ם חלק עליהם וס"ל דלא מיירי הכא כלל ממצוות ק"ש רק מדין חיוב תלמוד תורה, וכמ"ש צה' ת"ת פ"א ו' וז"ל מאימתי אביו חייב ללמדו תורה משיחיל לדבר מלמדו תורה וזה לנו משה ושמע ישראל עכ"ל ומוכח דפסוק זה אינו מדין ק"ש רק מקיום מצוות ת"ת, ולפ"ז ל"ק כלל קושיית החוס' בצרכות דף כ. שהקשו ע"ד רש"י [וכ"ד הרמב"ם] דס"ל דקטן פטור מק"ש שהרי בסוכה מז. אמרו שקטן חייב בק"ש, דלהרמב"ם לק"מ דאין זה כלל מחיוב ק"ש אלא ממצוות ת"ת בלבד].

ה) בשיטת החוס' דיומא פב. בשם הר"א ממ"ץ שחילקו בין עשה ללאו דרק בעשה חיקנו חינוך משא"כ באיסורים וזוהי תירצו דמשו"ה קטן אוכל נבילות אין צ"ד מצווין להפרישו. ראיתי שגאון אחד הקשה עליו ג' קושיות גדולות, א' דשציתא בשבת הוי נמי מצות עשה וא"כ מדוע אמרו ציצמות קיד. דאין מצווין להפרישו מחילול שבת והרי יש בזה גם מצ"ע, ב' דאכילת בשר איסור יש בו גם איסור עשה לדעת הרמב"ם וא"כ גם בנבילה מדוע אין צ"ד מצווין להפרישו, ג' אשה וצת ציוה"כ יש בזה מחלוקת האם יש לה גם מצ"ע או דהוי רק איסורים ותלוי במחלוקת הראשונים בקידושין לד. האם העשה תלוי בלאו או שיש מקום לחלק ביניהם וליכא עשה, ולפ"ו להשיטות שאין בה מצוות עשה מדוע חייבו חז"ל להתענות במקום שאין בו עשה.

אוצר החכמה
32.44567

לפי שמרגיל בזה את גופו לעינוי, ולפי הביאור הזה הרווחנו ביאור בקצרת דברי הרא"מ שהם מילתא בטעמא, משא"כ אם נפרש דברי הרא"מ כפשוטם לחלק בין איסור לאו למצוות עשה אין בו טעם מדוע ראו חז"ל לקבוע מצות חינוך רק צמצ"ע ולא בלאים ומ"ש.

ו) בקרב"ש ח"צ סוף סימן א' הקשה הא"ך שייך לחייב קטן מדרבנן, דכיון דקטן פטור מכל התורה כמו"כ פטור גם ממצות לא תסור והא"ך יכלו חז"ל לחייב את הקטן, [ועי' בספר שש"כ הישן פרק כ"ב הערה ד' שכתב לתרץ בשם הגרשו"א שליט"א דרצון התורה שחז"ל יוכלו לעמוד ולגדור בכל מקום כרצונם ומשו"ה יש בידם כח אפי' בקטן].

ומיהו נלע"ד דקושיה זו ליחא כלל כיון דבאמת לא חייבו חז"ל מעולם לקטן, רק דחז"ל חידשו דקטן שעושה מצוה הרי"ו נחשב כמעשה גמור ויכול להוציא את הגדול, וכמו"כ חייבו את אביו לדאוג שהקטן יעשה את מצוותו, משא"כ את הקטן עצמו לא חייבו ולא ענשו חז"ל כלל, וראיה מפורשת לזה בגמ' גדה דף מו: דפריך "ואי מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא איסור נמי ליכא" ופירש"י דקטן לאו בר קבולי עליה תקנתא דרבנן הוא עכ"ל [ואעפ"י שרש"י לשיטתו בצרכות דף מח. דחיוב חינוך הוי רק על האב בלבד מ"מ איני רואה דרך אחרת לפרש את הגמ'], ומוכח מכאן דחז"ל לא הטילו איסור או חיוב על קטן, רק שבמצוות עשה חידשו חז"ל דמעשה של קטן נחשב מעשה מצוה גמור ומשו"ה יכול להוציא את הגדול [ודלא כרש"י ורמב"ן שמעשה קטן אינו מעשה כלל], ומבואר מכאן כקושית הקוב"ש דמעולם לא חייבו חז"ל את הקטן, ועוד ראיה מגמ' יבמות דף קיד. שהתירו לכתחלה לקחת קטן לרה"ר אעפ"י שגורס

רב"ל דאין כוונת הרא"מ לחלק בין מצוות עשה לאיסור לאו אלא דכוונתו לחלק בין פעולה חיובית או המנעות מפעולה שלילית, דתקנת חז"ל בחינוך עיקרה לחנך את הילד לעשות פעולות של מצוות ועי"ז יורגל וימשך בזה, משא"כ המנעות מפעולות שליליות אין זה חינוך כיון שזוהי לא יורגל כ"כ שאין כאן הרגל לפעולות מעשיות, ולפ"ו יתורץ כל הקושיות דבאמת ליכא נפ"מ הא"ך נכתבו המצוות בתורה אם בעשה או בל"ת אלא דהעיקר הוא סוג הפעולות דאם הם פעולות עשייה בזה שפיר חייב בחינוך משא"כ בפעולות שאינם עשייה רק המנעות כמו להפרישו ממאכל אסור בזה ליכא חינוך, וכ"מ בלשון החוס' בנויר דף כח: ד"ה בנו חז"ל וי"ל דחינוך לא שייך אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה אבל להזהיר מלעבור אין זה חינוך והוא דפרק בתרא דיומא דף פב. היינו קיום מצוה ועניתם עכ"ל ומש"כ הרא"מ במצות עינוי ציוה"כ נ"ל דכוונתו דעיניו אינו המנעות אלא שהוא פעולת עשייה כמו שאר מצוות עשה

אוצר החכמה
32.44567

להקטן שיעשה איסור הוצאה מרה"ר לרה"י ואם נאמר שחז"ל חייבו את הקטן האין מותר להכשילו שיעבור על איסור ויבטל מצ"ע דשבתון, וע"כ מוכח דאין חובה על הקטן כלל, וכ"מ במג"א סי' תרט"ו דאעפ"י שתיקנו חז"ל

תענית שעות לקטן מבין י"א וכו' מ"מ מותר לאמו להאכילו כיון שהיא אינה מצווה בחינוך [ורק מדין לא תאכילום אסר] ומוכח דאין חיוב על הקטן בעצמו דאל"כ אסור לאחרים להכשילו ולהפקיע חיובו כנ"ל.

סימן ג'

בדין כיבוי דליקה ע"י קטן

(א) כתב הגר"ז צסי' של"ד סעיף כ"ו דקטן שצא לכבות בשבת צריך למחות בידו אפי' לא הגיע לחינוך ואפי' אין אצו שם לפי שהקטן אין לו שיקול הדעת שיחזיקו להנחת עצמו אלא כיון שידוע שדליקה זו היא הפסד לאצו או לישראל אחר הרי"ז כאילו עושה על פי צווי הגדול וחייבין להפרישו ע"ש.

ולכאורה פסק זה נ"ע שהגר"ז צסי' שמ"ג סעיף ו' פסק דיש להקל לסמוך ע"ד הרשב"א דמותר להאכיל לקטן איסור דרבנן בידים, והוסיף הגר"ז דצדצר שאינו קבוע מותר אפי' כשעושה לצורך הגדול דבזה לא חיישינן למיסרך לפי שהוא אקראי בעלמא, ולפ"ז נ"ע מדוע אסר הגר"ז לקטן לכבות דליקה בשבת דהרי צכה"ג אפי' כשעושה לצורך גדול ג"כ יש להחיר שזה אקראי בעלמא, ואין להוכיח מהא דתנן בשבת קכא. דקטן שצא לכבות מוחין בידו, דהתם מיירי למ"ד מלאכה שאל"ג חייב ויש בזה איסור תורה וכמש"ש התוס' וכ"כ הרשב"א ביצמות דף קיד. דבש"ס יצמות שם מוכח דהעמידו משנה זאת למ"ד מלאכה שאל"ג חייב.

ובאמת שהגר"ז הרגיש בזה וכבר תירץ דבריו היטב, שצסי' שמ"ג סעיף ו' כתב דדוקא מידי דאקראי בעלמא שרי כגון קידוש צבית הכנסת, ובסעיף ח' הוסיף הגר"ז לבאר

ולחלק בין כוס של קידוש צבית הכנסת ללא חיישינן למיסרך ובין כוס של מילה צויה"כ דחיישינן למיסרך דקידוש של צית הכנסת הוי אקראי בעלמא משא"כ מילה צויה"כ אין זה נחשב אקראי.

ורביאור החילוק בין קידוש למילה כתב הגר"ז שם צסוף סעיף ו' דקידוש שאני שאין מטעמים להחניקות צקציעות ככל שבת ושבת שלפעמים יש אורחים השובחים ואוכלים צחדרי צהכ"נ ושומעים הקידוש משם ואז א"צ כלל להטעים לחניקות כמ"ש צסי' רס"ט עכ"ל, וכוונתו לבאר דכיון שפעמים מטעמים לחניוק ופעמים אין מטעמים לא חיישינן למיסרך דאפי' כשיגדיל לא יעשה כהרגלו עד שיצטר הדצר משא"כ מילה צויה"כ שכל פעם שיש מילה מטעמים לחניוק חיישינן למיסרך.

ולפ"ז מיושב היטב מדוע פסק הגר"ז צסי' של"ד סעיף כ"ו דיש למחות צקטן שמכבה דליקה דכיבוי אינו נחשב אקראי בעלמא דאינו דומה לקידוש של צית הכנסת אלא הרי"ז ככוס של מילה צויה"כ דחיישינן למיסרך וה"ה צכיבוי, וכע"ז כתב רע"א בגליון צסי' של"ד ס"ק כ"ט דהטעם דמפרישין הקטן משום דעושה ע"ד הגדול ואחי למיסרך ע"ש.

וְלֹא־אָמַר לַדַּעַת הַגֵּרִי אֵין לִהְיוֹת לְקַטָּן
לַכְּבוֹד לְלִיקָה בַּשָּׂדֶה אֶע"ג דָּאנו
סוּמְכִין לְהַקֵּל לְסִמּוֹן ע"ד הַרְשָׁא דְמוֹת
לְסַפּוּי לְקַטָּן אִיסוּר דְּרַבָּנִין בִּידִים, דְּכִיבּוֹי שְׁאִי
מִשּׁוּם דְּחִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ כִּנ"ל.

(ב) וּבְמִידָּהּ יֵשׁ מִקּוֹם לִהְיוֹת כִּיבּוֹי קַטָּן עַפ"ד
הַפְּרָמ"ג וְלֹא כַּהֲגֵרִי, דְּבִאֲמַת מַה
שֶׁהֵמְלִיא הַגֵּרִי לְחַלֵּק בֵּין קִידוּשׁ בְּנִית הַכְּנַסָּה
לְמִילָה בִּיּוֹה"כ אֵינוֹ מוֹכֵרָת, דִּהֲגֵרִי הוֹכֵרָת לֹא
מִשּׁוּם שֶׁהוֹקְשָׁה לוֹ מִדּוּעַ בְּכּוֹס שֶׁל קִידוּשׁ לֹא
חֲשָׂשׁוֹ לְמִיסְרָךְ וּמִדּוּעַ בְּכּוֹס שֶׁל מִילָה בִּיּוֹה"כ
חֲשָׂשׁוֹ וְכִי לְחַרְץ זֶה יִסָּד חִילּוּק הַנ"ל, וּמִיָּהּ
כָּבֵד עַמֵּד הַפְּרָמ"ג בְּקוּשִׁי וְזוֹ מִיָּהּ צִפְּשִׁיטוֹת,
דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּין אִיסוּר תּוֹרָה לְאִיסוּר דְּרַבָּנִין,
דְּמִילָה בִּיּוֹה"כ כְּשִׁיגְדִיל יֵשׁ בּוֹ אִיסוּר תּוֹרָה
וּמִשּׁוּם חֲשָׂשׁוֹ לְמִיסְרָךְ מִשְׁא"כ כּוֹס שֶׁל קִידוּשׁ
שֶׁהוּא אִיסוּר דְּרַבָּנִין ל"ח לְמִיסְרָךְ, וְדִבְרֵי
מוֹכְרֵחִים שֶׁכֵּן פָּסְקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים לְחַלֵּק כִּנ"ל
דְּבִיּוֹה"כ קִימ"ל דָּאֵין לְהַטְעִים לְחִינוּק דְּחִישִׁינָן
לְמִיסְרָךְ מִשְׁא"כ בְּט"צ וְשֶׁאֵר חֲעִנּוּיּוֹת קִימ"ל
דְּנוֹתִינִם לְחִינוּק וְל"ח לְמִיסְרָךְ וְע"כ דְּבִאִיסוּר
דְּרַבָּנִין לֹא חִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ וְכַדְבְּרֵי הַפְּרָמ"ג
וְלִפ"י מִיּוֹשֵׁב הַיֵּטֵב הַחִילּוּק בֵּין כּוֹס שֶׁל קִידוּשׁ
לְכּוֹס שֶׁל מִילָה בִּיּוֹה"כ כִּנ"ל.

[ו] וְלֹא לְהוֹכִיחַ כְּחִירוֹן הַפְּרָמ"ג, דְּמִשְׁכ"כ
הַפּוֹסְקִים דְּקִידוּשׁ שֶׁל צִית כְּנַסָּה לֹא
חִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ מִקּוּרֹו בְּמִג"א ס' רס"ט בְּשֵׁם
חֲשׁוֹ הַרְשָׁא"א סִימָן שֶׁכ"ג, וְשֵׁם צִיָּאֵר הַרְשָׁא"א
דְּבִקִּידוּשׁ אֵין לְחֹשׁ לְמִיסְרָךְ לְפִי שְׁאִינוֹ קָבֹועַ
וְהוֹסִיף הַרְשָׁא"א וו"ל כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
הַנִּרְפָּתִים בְּמַלְאֵת הַחִינוּק בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אִוּ
בְּחֲעִנִּית צִיבּוֹר דְּמַצְרִיכִין אֲכָסָא דְּחִמְרָא בְּפִה"ג
וּמִטְעֵמִין לִינוּקָא וְכו', עכ"ל וּמוֹכַח שֶׁהַרְשָׁא"א
הַשּׁוֹה קִידוּשׁ בְּנִית כְּנַסָּה לְמִילָה בִּיּוֹה"כ וְלֹא
כַּהֲגֵרִי שֶׁחִילֵק בִּיָּהֶם, וְע"כ ל"ל כְּחִירוֹן
הַפְּרָמ"ג, וּמִיָּהּ יֵשׁ לְדַחוּת רִאִיָּה וְזוֹ שֶׁהַרְשָׁא"א
עֲלָמוֹ הִרִי חֵלֶק ע"ד הַחוֹס' וְס"ל דָּאֵין לִיתֵן כּוֹס

שֶׁל מִילָה לְקַטָּן דְּאִפִּי בִּזְוֵה חִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ
וְכַמ"ש שֵׁם בְּחֲשׁוֹ הַנ"ל וְכ"כ בְּעִירוּבֵין דף נ:
וְהוֹצֵא בְּר"ן שֶׁבַח קֶלֶט. וְלִפ"י שְׁפִיר חִירָךְ הַגֵּרִי
דְּע"כ יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין כּוֹס שֶׁל קִידוּשׁ בְּנִית הַכְּנַסָּה
לְכּוֹס שֶׁל מִילָה בִּיּוֹה"כ שֶׁהַרְשָׁא"א הַסִּמִּים לִיתֵן
כּוֹס שֶׁל קִידוּשׁ אֶעפ"י שֶׁאֲסָר לִיתֵן כּוֹס שֶׁל מִילָה
בִּיּוֹה"כ וּמוֹכַח כַּהֲגֵרִי].

וְלִפ"י לְחִירוֹן הַפְּרָמ"ג יֵשׁ לִהְיוֹת לְקַטָּן לַכְּבוֹד
לְלִיקָה בַּשָּׂדֶה, דְּכִיבּוֹי לְלִיקָה אִיסוּר רַק
מִדְּרַבָּנִין דִּהּוּ מִלֵּאכָה שְׁאֵלֵל"ג, וְלִיקָה הִיא דְּבִר
שְׁאִינוֹ קָבֹועַ וְלֹא חִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ, וְאֵין לְדַחוּת
דִּין זֶה לְכּוֹס שֶׁל מִילָה בִּיּוֹה"כ דְּשֵׁם חִישִׁינָן אִפִּי
בְּדִבְרֵי מִקְרִי וְאַרְעִי מִשּׁוּם שִׁיבּוֹא לְאִיסוּר תּוֹרָה
מִשְׁא"כ כִּיבּוֹי שְׁאִיסוּרוֹ רַק מִד"ס יֵשׁ לִהְיוֹת כְּמוֹ
שֶׁהִמְרִי כּוֹס שֶׁל מִילָה בְּט"צ וְשֶׁאֵר חֲעִנּוּיּוֹת
דְּרַבָּנִין דְּל"ח לְמִיסְרָךְ כִּנ"ל.

(ג) שו"ר דָּאֵין לִזְוֹ מִדְּבִרֵי הַגֵּרִי וְאֵין לִהְיוֹת
כִּיבּוֹי לְלִיקָה ע"ג קַטָּן, דְּמוֹכַח בְּר"ן
דְּכִיבּוֹי לְלִיקָה חֲשִׁיב כְּדִבְרֵי קָבֹועַ וְחִישִׁינָן
לְמִיסְרָךְ. דִּהֲנָה הַר"ן בַּשָּׂדֶה דף קל"ט. הִבִּיא
מַחֲלּוּקַת הַחוֹס' וְרַשְׁב"א אִם מוֹתֵר לִיתֵן כּוֹס
לְקַטָּן בְּמִילָה בִּיּוֹה"כ ע"ש, וְצִדֵּק קִבָּל. פָּסַק
הַר"ן דְּאִיסוּר לִיתֵן לְקַטָּן לַכְּבוֹד לְלִיקָה בַּשָּׂדֶה
וְאִפִּי לְהַרְשָׁא"א שֶׁהִמְרִי לְסַפּוּי לְקַטָּן אִיסוּר
דְּרַבָּנִין וְכִיבּוֹי הִיא רַק אִיסוּר דְּרַבָּנִין לְדִידָן דְּקִימ"ל
מִלֵּאכָה שְׁאֵלֵל"ג פְּטוּר אִפִּי אִיסוּר לְקַטָּן לַכְּבוֹד
דְּכִיּוֹן שֶׁהִקְטָן עוֹשֶׂה דְּב"ו לְלוּרֵךְ הַגְּדוֹל יֵשׁ
לְהַפְרִישׁוֹ לְכו"ע וְכַדְמוּכָה בְּשִׁמְעֵחִין ע"ש.
וְלִכְאֹרָה יֵשׁ לְחֲמוּהָ מִדּוּעַ סָתֵם הַר"ן לְאִיסוּר
דְּב"ו לְכו"ע דִּהְרִי לַדַּעַת הַחוֹס' אֵין לְאִיסוּר
דְּבִכָּה"ג לֹא חִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ כְּמוֹ בְּכּוֹס שֶׁל מִילָה
בִּיּוֹה"כ לֹא חִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ וְה"ה בְּכִיבּוֹי, וּמוֹכַח
דִּהְר"ן ס"ל דְּכִיבּוֹי חֲלוּק מִמִּילָה בִּיּוֹה"כ, דְּכִיבּוֹי
כו"ע מוֹדוֹ דְּאִיסוּר דְּחִישִׁינָן לְמִיסְרָךְ וְע"י
בְּחֵלֶל"ד שֶׁל"ד סִקְלִיט בְּשֵׁם הַרְשָׁא"א בְּעִירוּבֵין
דף מ. דְּדוּקָא לְלוּרֵךְ מִלֵּוּ הִמְרִי מִשְׁא"כ לְדִבְרֵי
הַרְשָׁא אִסְרוּ, וְלִפְמִשְׁכ"כ מוֹכַח שֶׁכ"ד הַר"ן.

[ועיין עוד בר"ן דף קנג. בד"ה איכא דאמרי דכחז להדי' דהטעם שאסרו לקטן לכבות דליקה בשביל גדול היינו משום דאחי למיסרך], ולפ"ז

מוכת מהר"ן דיש להחמיר ולמחות בקטן שלא יכבה בשבת וכמ"ש הגר"ז ומקור דברי הגר"ז באיסור זה לקוח מהר"ן הנ"ל.

סימן ד'

בדין קטן אוכל נבילות ובשבתת קטן

בגמ' יצמות דף קיד. ובשבת דף קכא. תירלו דהא דמתן קטן שצא לכבות מפרישין אותו דמיירי בעושה על דעת אביו, דסתם קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו רק בעושה ע"ד אביו.

ומצאנו בראשונים ג' ביאורים במירון זה, א' שיטת רש"י דמיירי שעומד אביו שם ומגלה דעתו שנוח לו שיעשה כיצוי והר"ן כמאכילו צידים, וכ"כ הנימוק"י בשם רש"י עי"ש. אוצר החכמה ולדעת רש"י צריך לדחוק דמיירי שאביו עומד שם ולכן חשיב כמאכילו צידים, ב' שיטת הר"ן בשבת דף קנג. בר"פ מי שהחשיך ד"ה איכא דאמרי דהטעם שאסרו משום דקטן העושה על דעת גדול חיישין שיצוא למיסרך, וכ"כ הגר"ז בס' שמ"ג ז"ח. ולפ"ז א"צ לדחוק דמיירי דוקא כשאביו עומד שם, דבאמת אפי' כשאין אביו עומד שם אסרו משום דכשעושה ע"ד גדול חיישין למיסרך וכ"פ האחרונים בס' של"ד דאפי' כשאין אביו עומד שם מפרישין את הקטן ע"י מ"צ ס"ק ס"ה וצמג"א שם, ולדעת הר"ן מיושב מדוע חובה על ב"ד להפריש את הקטן שלא יכבה דכיון דחיישין למיסרך חובה על ב"ד להפרישו, משא"כ לרש"י רק אביו מצווה בלא תאכילום ומדוע אמרו במתני' "קטן שצא לכבות אין שומעין לו מפני ששבתתו עליהן" ומשמע שב"ד מזהרין עליו וכ"פ הגר"ז ס' שמ"ג והמ"צ ס' שס"ב ס"ק מ"ד, ולהר"ן נראה ג' שיטת הרשב"א בשבת דף קנג:

דקטן העושה ע"ד אביו יש בו איסור תורה מפני שאביו מצווה על שבתתו כמו צבהמתו. ובאמת שדברי רש"י יצמות יש בהם חידוש גדול, דאע"ג שאביו לא מצווה כלל ולא עשה שום מעשה רק שהקטן מצחין בדעת אביו שנית"ל בך דעובר עליו בלאו דלא תאכילום, ונראה דלהר"ן והרשב"א שפי' הסוגי' באופן אחר אין מקור לחידוש זה ואוליין בחר פשטי' דהאב עובר על הלאו רק כשעושה מעשה להאכיל הקטן או שמצוה עליו, ועי' בשו"ת אחיעזר ח"ג ס' פ"א סקכ"ג שהקשה מדוע חלק הרשב"א על רש"י ופי' שהאיסור בקטן שצא לכבות משום העשה דשבתתו בנו ומדוע לא נית"ל בדברי רש"י דהאיסור מדין לא תאכילום דמאי נפ"מ באיזה איסור עובר האב, ונראה דהרשב"א לא ס"ל שיעבור האב בלאו דלא תאכילום משום דס"ל דרק במעשה גמור עובר בלאו משא"כ בלא מעשה כלל ליכא לאו זה ומשו"ה פי' דהאיסור משום שבתתו בנו שאביו מצווה על שבתתו וכל שמחמתו מתבטל השבתתו עובר עליו בלא נעשה התולאה, שו"ר שקדמני במירון זה באחיעזר שם.

ולפ"ז נ"ל דמש"כ רש"י בשבת דף נ: לחדש דהנותן חגב חי טמא לחינוך לשחק בו יש לחוש שמא ימות ויאכלנו ואביו עובר עליו בלאו דלא תאכילום דחידוש זה שייך רק לשיטת רש"י דס"ל דלאו זה שייך אפי' בלא מעשה כלל ולכן חידוש גם בגיד"ד שנחנו לקטן לשחק בו

מ"מ הקטן ממשיך אח"כ ע"ד נתינה ראשונה ואפי' זכה"ג האב עובר עליו בלאו, משא"כ להרשב"א והר"ן אין מקום לחדש כן ללדבריהם אין מקור לחדש שעובר בלאו זה בלא מעשה כנ"ל. והמג"א צ"י שמ"ג ס"ד העתיק דברי רש"י לדינא ומלאמי במלוא הרועים ערך קא"נ הראשון אות ח' דהפוסקים השמיטו דין חגב בלא קימ"ל הכי, ולפמש"כ נראה שכ"ד הרשב"א והר"ן.

ונראה ללדברי הרשב"א והר"ן מש"כ בגמ' שבת דף ז': דח"ק ס"ל דהאב אין נוחן לבנו לשחק בחגב טמא שמה יאכלנו אין הטעם כמ"ש רש"י משום הלאו בלא תאכילום אלא דהטעם משום שמאכל טמא מטמא את הלז ומשו"ה ימנע ממנו אביו משחק זה ולכן אין החגב עומד לשימוש התינוק, ואפי' חגב טהור במקום שיש חשש שיאכלנו ויעבור עליו משום כל תשקלו ג"כ ימנע ממנו אביו כנ"ל.

ולפמש"כ יחורץ היטב השגת המשל"מ על הרשב"א, דהמשל"מ סוף ה' מאכלות אסורות תמה ע"ד הרשב"א שהחיר לקפוי לקטן איסור דרבנן בידים דבגמ' שבת דף ז'. אסרו על אביו ליתן לקטן חגב טהור חי במקום שיש לחוש שיאכלנו ויעבור על איסור כל תשקלו מדרבנן, ומוכח מכאן דאפי' באיסור דרבנן אסרו. ונראה דלפמש"כ לא קשיא כלל דכל קושיית המשל"מ מבוססת על פרש"י בקוגי' שהאיסור משום הלאו בלא תאכילום, וכבר כתבנו לעיל שהרשב"א והר"ן פליגי ולדבריהם לא מיירי כאן מאיסור לא תאכילום כלל דבאמת אין בזה איסור כלל רק דכוונת הש"ס דאביו מונע מבנו משחק זה שמביאו לטמטום הלז כנ"ל.

ולכאורה יש מקום לפרש עוד נפ"מ עלומה ^{אוצר החכמה} בין הרשב"א ורש"י האם קטן העושה לדעת אביו איסור מדין לא תאכילום או דאיסורו מדין שצייתתו. דהנה השו"ע צ"י רס"ו ס"ו פסק דמי שהחשיך ויש צידו כים של מעות ורוצה ליחמו לקטן צריך להקפיד שהקטן לא יעשה עקירה והנחה דא"כ עובר עליו באיסור תורה של לא תאכילום, והרמ"א חלק עליו דנקטינן כהרמב"ם דמצעו"י מותר ליתן להם בכל ענין. והמג"א צ"י דח"ק ח' השיג על הרמ"א דנקטינן לעיקר כהרמב"ן והרשב"א דאין לחלק בין מצעו"י לחשיכה עי"ש. וגם הביה"ל תמה מה מקום יש לחלק בזה בין ע"ש לשבת.

ומיהו בלשון המ"מ מבואר סברא לחלק דהרמב"ם ס"ל דעיקר האיסור בבנו הקטן משום הלאו בלא תאכילום משא"כ להרשב"א האיסור הוא משום שצייתתו בנו הקטן ולפ"ז יש מקום לחלק דבלאו בלא תאכילום צעין מעשה גמור ומשו"ה כשהקטן עושה בשבת עפ"י צווי האב צע"ש לא חשיב מעשה לפי שצויהו בזמן המותר והקטן ממשיך מעשיו בשבת משא"כ צעשה דשצייתתו בנו דכיון שמחמתו מתבטל השצייתתו עובר עליו דרצון התורה שיקפיד על התוצאה כנ"ל.

ומיהו ברשב"א והר"ן בשבת דף קנ"ג: מבואר להדי' דחלקו על הרמב"ם וס"ל דיש איסור מדין לא תאכילום אפי' כשצויהו מצעו"י עי"ש. ובאמת שכבר תמה הביה"ל ע"ד הרמב"ם והרמ"א מה מקום יש לחלק בין צויהו מצעו"י לצויהו משתשכה עי"ש.

סימן ה'

דין אכילת קטן ביוה"כ

נחלקו הראשונים האם יש איסור תורה להאכיל לקטן ביום הכפורים, דהר"ן בריש פ"ח יומא הביא דעת הרמב"ם דכל הענויים אסורים מדאורייתא ביוה"כ, ותמה עליו הר"ן דא"כ האין התירו לרחוץ בידים את הקטן והרי עובר עליו משום לא תאכילום דברחיה אין סכנה למנוע יום אחד ע"ש, ומוכח דשיטת הר"ן דיש איסור תורה לספוי לקטן מאכל ביוה"כ.

ולהר"ן ז"ל דהטעם שלא אסרו להאכיל הקטן משום סכנה דחז"ל לא ראו שיצאו להחמיר בזה ולטרוח אחר הנכרי שיאכיל לקטן דחיישינן שיתעכב ויצא לסכנה ומשום התירו דב"ז לכתחילה שאפי' הגדול יאכלו בידים, וכע"ז מצינו בירושלמי ביומא פ"ח לענין פיקוק"נ בשבת דהזריז הרי"ז משובח והשואל שופך דמים והנשאל מגונה, ועי' בשו"ע סי' שכ"ח בט"ז ס"ק ה'.

ומיהו שיטת הרמב"ם מוכח דס"ל דאין כלל איסור לא תאכילום בקטן ביוה"כ ומשום מותר להרחיזו בידים אע"ג שאסור מדאורייתא לגדול, ועי' בדברי יחזקאל סי' ט"ו ענף ג' ס"ק י"ח שהוכיח מרש"י ביומא דף עח: כהרמב"ם ע"ש. ובדברי יחזקאל שם חירן דאיסור אכילה ביוה"כ עיקרו כדי לקיים את העשה דועניתם ומשום בקטן שהופקע מקיום העשה ליכא ביה לאו כלל, ומיהו חירון זה אינו מוסכם כלל שלדבריו בחיובי עשה ליכא איסור לא תאכילום וזהו כשיטת תרומה"ד במג"א רס"ט והמג"א לא ניח"ל בזה והמג"א סי' תרט"ז ס"ק ב' כתב דהמאכיל לקטן בידים חוץ לסוכה עובר משום לא תאכילום. וכ"פ המ"ב סי' תר"מ ס"ק ה' [וע"ע במג"א סי' תע"א שהסכים לתרומה"ד וכבר תמה עליו המחנה"ש שסותר עצמו].

ולכאורה היה מקום לתרץ שיטת הרמב"ם דאיסור לא תאכילום שייך רק באיסור חפלא ולא באיסור גזרא, ומשום"ה רק בנבילה אסור מדאורייתא משא"כ איסור אכילה ורחינה ביוה"כ שאינם איסור חפלא וצ"ה"ג לא אסרה תורה להאכיל לקטן בידים. ומאמי שכבר קדמני בחירון זה בשו"ת זכרון יוסף סימן ו' הוצא במקראי קודש [ימים נוראים] סימן מ"ג.

שו"ר שחירון זה לא יתכן דמצוה"ר בש"ס ביצמות דף קיד. דלנוות לקטן לחלל שבת ג"כ אסור מדאורייתא. ובגמ' שם הוכיחו מדהתיר ר' פדת להוליך קטן לרה"ר כדי שיטלטל את המפתח ברה"ר דדבריו למדנו דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, ומוכח דהשוו דין נבילה לשבת. ולפ"ז מוכח דאפי' באיסור גזרא יש לאו דאורייתא של לא תאכילום ואין מקום לחלק בין איסור חפלא לגזרא, ועי' בשו"ת חתמ"ס סי' פ"ג שאיסורי שבת הוי איסור גזרא. [ומיהו יש שיטות בראשונים שס"ל שאיסורי שבת הוי איסור חפלא שהוא לווי על הבריאה שחשבות וכמ"ש רש"י בשבת דף קנג. ועי' בחתמ"ס הג"ל ובצי"מ אהע"ז סי' ה' ואכמ"ל ולדבריהם יש קיום לחירון הג"ל דאכילה ורחינה ביוה"כ שאני שהוא רק איסור גזרא משא"כ נבילה ושבת שהם איסור חפלא ולכן אסרו מדאורייתא].

ועי' במג"א סי' תרט"ז ס"ק ב' דקטן בן י"א שמוזה לחנכו לשעות אסור לאחרים להאכילו, דאע"ג שהם אינם חייבים בחינוך הקטן מ"מ אסורים משום לא תאכילום. ויש להסתפק בכוונת המג"א האם יש בזה איסור תורה כשיטת הר"ן או שכוונתו רק לאיסור דרבנן דכיון דמזה על הקטן להתענות מדרבנן אסור להאכילו איסור דרבנן בידים.

העולה מהנ"ל שנחלקו הר"ן והרמב"ם האם יש איסור תורה להאכיל קטן צידים ציוה"כ. ונפ"מ לדינא דקטן בן י"א שאין סכנה שיוס ציוה"כ וקצו חז"ל שחייב להתענות ולהר"ן אסור מדאורייתא להאכילו

צידים ולהרמב"ם מדאורייתא ליכא איסור כלל, ועוד נפ"מ בשוטה גדול שאין סכנה כלל שיתענה ציוה"כ ולהר"ן אסור מדאורייתא להאכילו צידים ולהרמב"ם שרי כנ"ל.

הנ"ל נכתב על ידי הרמב"ם

הנ"ל נכתב על ידי הרמב"ם

הנ"ל נכתב על ידי הרמב"ם

הנ"ל נכתב על ידי הרמב"ם

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
נתיב חיים - ריבית קנובליך, אלתר חיים עמוד מס': 177 הודפס ע"י אוצר החכמה